

G. Svět ve 2. polovině 20. století

1. Padesátá léta ve světě (1949 – 1958)

1. Západní svět: počátky moderní evropské integrace

Hlavní otázka, kterou řešil poválečný západní svět, se samozřejmě ptala po **skutečných příčinách** tragédie z let 1939 – 1945. Vykrytalizovaly **2 základní odpovědi**. První z nich spočívala na tvrzení, že hlavní rysy meziválečného vývoje skutečně směřovaly k větší demokracii i prosperitě, ale bagatelizace ekonomických problémů (Velká krize) a nešťastná rozhodnutí politiků (Mnichov aj.) svedla svět z perspektivní cesty; nyní je třeba vrátit se zpět, **navázat** na to dobré a osvědčené z předchozí doby, opravit kompas a pokračovat lépe v již kdysi nastoupeném kurzu. **Druhá** odpověď obsahovala tvrdé odsouzení mnoha jevů meziválečné společnosti: bídu početných zástupů dělnictva i v době, kdy jejich zaměstnavatelům tučněla bankovní konta, nerovnoprávnost žen, zkosnatělé školství, nacionalismus, rasistické předsudky a kolonialismus, vrůstání sobeckých velkopodnikatelských zájmů do politické sféry; konec války je tedy třeba uchopit jako příležitost k vybudování společnosti na **zcela nových základech**, otvírajících cestu ke skutečné svobodě člověka.

Tak se spolu střetly **pohledy a postoje spíše konzervativní se spíše liberálními**. Politické reprezentace se zpravidla snažily vyhovět oběma, ale zároveň rostla také **aktivita občanské společnosti**, která usilovala o to, aby opatrnický, konzervativní přístup nezvítězil.

Politické špičky poznaly, že **základem nové Evropy** se musí stát **definitivní usmíření mezi evropskými státy**, přičemž **ohniskem** tohoto procesu musejí být **mírové vztahy francouzsko-německé**; vždyť za předchozích 80 let (od r. 1870) tyto dva státy spolu vedly 3 ničivé války.

Velkým impulsem pro pozitivní poválečný vývoj se stal **10. prosinec 1948**, kdy **Valné shromáždění OSN** přijalo **Všeobecnou deklaraci lidských práv** – nejznámější lidskoprávní mezinárodní dokument vůbec. Deklarace obsahuje především lidská práva občanská a politická; je zřetelně inspirována osvícenskou státovědou, především Deklarací nezávislosti Spojených států (mezi autory vynikla Eleanor Rooseveltová). 10. prosinec se od té doby připomíná jako **Mezinárodní den lidských práv**.

V r. **1949** byla v Londýně založena mezinárodní (vlastně mezivládní) organizace **Rada Evropy** (Council of Europe) se sídlem (symbolicky) ve francouzském Štrasburku poblíž historicky konfliktní části hranice s Německem. Zakládajícími členy byly některé někdejší spojenecké a neutrální demokratické státy v Evropě. Posláním Rady Evropy je koordinovat spolupráci členských států v **oblasti lidskoprávní, sociální, kulturní, vzdělanostní apod.** Německo (Západní) se stalo členem r. 1950, Československo r. 1991.

Ovšem stále zřetelněji se prosazovalo vědomí, že **základem evropské integrace** musí být **otázky ekonomické**. Iniciátorem tohoto vývoje byl francouzský ministr zahraničí **Robert Schuman** (1886 – 1963; lucemburský rodák). Na jeho popud (Schumanův plán, 1950) vzniklo v r. **1951 Evropské společenství uhlí a oceli (Montánní unie)**. Jeho členy byly Francie, Západní Německo, Belgie, Nizozemí, Lucembursko a Itálie. Montánní unie vytvářela **společný trh** (bez cel a kvót) v oblasti uhlí a hutnických produktů, čímž výrobu těchto komodit výrazně navýšila.

2. (První) Berlínská krize (1948) a rozdělení Německa (1949)

Když byla **trojice západních sektorů Německa (Trizónie) zapojena do Marshallova plánu** a – prostřednictvím měnové unie – začalo ekonomické připojování západních sektorů Berlína, Sovětský svaz uskutečnil úplnou pozemní blokádu Západního Berlína. Město tak bylo více než rok zásobováno jen americko-britským leteckým mostem. Když Rusové zjistili, že blokáda se mívá účinkem, zrušili ji na jaře 1949 a obnovili možnost svobodného pohybu osob mezi Západním Berlínem a sovětskou východoněmeckou zónou, ale vztahy mezi Sovětským svazem a Západem již byly tak narušené, že v **květnu 1949** západní Spojenci umožnili přeměnu Trizónie v samostatný demokratický stát **Spolkovou republiku Německo** (zkratka BRD; název reflektoval federativní uspořádání státu, přibližně vycházející z historických německých zemí). Jeho veřejný život se rozvíjel zásluhou zcela nových politických stran, mezi nimiž dominovaly konzervativně-liberální **Křesťanskodemokratická unie (CDU)**, spojená

s ideově blízkou, ale ještě konzervativnější bavorskou Křesťanskosociální unií (CSU), a levicová **Sociálně demokratická strana Německa (SPD)**. Prvním německým prezidentem byl **Theodor Heuss** (1884 – 1963; v úřadě 1949 – 1959), ale první ústřední osobností západoněmecké politiky se stal první spolkový kancléř (premiér), křesťanský demokrat **Konrad Adenauer** (1876 – 1967; v úřadě 1949 – 1963).

V říjnu 1949 Moskva zaranžovala vznik druhého německého státu, **Německé demokratické republiky (DDR)**. Byl to komunistický stát utvořený ze sovětské okupační zóny a z přilehlého sovětského berlínského sektoru, jenž se nyní stal hlavním městem. Jedinou vládnoucí stranou by zemi byla komunistická Jednotná socialistická strana Německa (SED).

Východníu Německu dlouho vládli dva čelní politici SED, **Wilhelm Pieck** (1876 – 1960) jako prezident republiky (1949 – 1960) a **Walter Ulbricht** (1893 – 1973) jako šéf strany (1950 – 1971). Pro zajímavost: Na budování východoněmecké armády se podílel maršál Friedrich Paulus, jehož v r. 1943 Rusové zajali u Stalingradu.

3. Počátky blokového rozdělení euroamerické sféry: vznik Severoatlantické aliance, Rady vzájemné hospodářské pomoci a Varšavské smlouvy

V r. 1949 byla ve Washingtonu založena **Organizace Severoatlantické smlouvy** (North Atlantic Treaty Organization, **NATO**; zkráceně dnes zvána Severoatlantická aliance), jejímž sídlem se záhy stal Brusel. Zakládajícími státy byly Spojené státy, Kanada a 10 západoevropských států: z členů Montánní unie chybělo Západní Německo, ale zato tu byla zastoupena severní Evropa (kromě neutrálních států Švédska a Finska) a Portugalsko. Signatáři stanovili za cíl hájit politickým tlakem i vojenskou akcí principy OSN.

Ve stejném roce vznikla ze Sovětského svazu a jeho evropských satelitů hospodářská **Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP)** se sídlem v Moskvě. Organizace měla prohlubovat ekonomickou spolupráci členských zemí, používala ovšem jen nástroje zahraničního obchodu, nikoli třeba přeshraničních investic či společných projektů, což omezovalo její efektivitu. V praxi šlo o to, že členské země s vyspělejší průmyslovou výrobou zpracovávaly suroviny z členských zemí zdrojově bohatých, ale technologicky méně rozvinutých.

V r. 1955 Sovětský svaz a jeho evropské satelity vytvořily vojensko-politickou organizaci **Varšavská smlouva**, připravující se na společný boj členských armád proti západnímu nepříteli. Z evropských komunistických států tu chyběla jen Jugoslávie, která pěstovala neutrální zahraniční politiku a v ekonomické oblasti rozvíjela spolupráci se Západem.

4. Situace na Blízkém východě a vznik státu Izrael

Jako jeden ze svých prvních důležitých úkolů OSN řešila otázku vzniku samostatného židovského státu. Při vzpomínce na to, jak Židé prchali ze zemí ohrožených nacismem a jak jim jiné státy často kladly překážky pro přistěhování, OSN rozhodla, že v Palestině, osidlované židovskými kolonisty již v rámci sionistického projektu (viz VI.G.19.), vznikne židovský stát Izrael jako zástita a možné útočiště pro veškeré židovské obyvatelstvo světa. Otázkou ovšem bylo, jaké postavení přisoudit arabské části palestinské populace. Zvláštní mezinárodní komise OSN (mezi jejíž členy patřilo i Československo) zavrhlá myšlenku federativního uspořádání a rozhodla ve prospěch rozdělení Palestiny na dva samostatné státy, izraelský (židovský) a arabský (palestinský; muslimský).

14. května 1948 byl vyhlášen vznik republikánského státu Izrael: prvním premiérem byl David Ben Gurion (1886 – 1973), prvním prezidentem se stal (1949) Chajim Weizman (1874 – 1952); o roli izraelského hlavního města se dělí tradiční Jeruzalém a přímořský Tel Aviv. Hned den po vzniku Izraele však okolní arabské státy (polofeudální monarchie Egypt, Jordánsko a Irák a mladé republiky Sýrie a Libanon) zahájily proti Izraeli válku: byla to První arabsko-izraelská válka (1948 – 1949).

Proklamovaným cílem útočníků bylo „zahnat Židy zpátky do moře“, ale Izraeli se dostalo účinné podpory ze zahraničí, především z Československa: navazovalo se tu na relativně vysoký podíl vojáků židovského původu v československých zahraničních jednotkách za Druhé světové války (viz VII.E.10.) a navíc Sovětský svaz, pod jehož vlivem se Československo nyní ocitlo, si od československé podpory Izraele sliboval šíření idejí evropské komunistické levice na Blízkém východě. Československo tedy vycvičilo řadu izraelských vojáků, k nimž se plynule přidali českoslovenští dobrovolníci židovského původu (často s válečnými zkušenostmi), pro boj v pozemních, výsadkářských i leteckých vojenských jednotkách; s těmito vojáky – a vojačkami – pak byla do Izraele dopravena i rozsáhlá výzbroj.

Válka skončila izraelským vítězstvím: Izraelci nejen vyhnali útočníky, ale okupovali i velké části území vyhrazeného palestinskému arabskému státu; vedly je k tomu jednak obranné důvody, jednak snaha získat prostor pro zakládání dalších přistěhovaleckých židovských osad. Arabské státy dosáhly jediného, ovšem nikoli bezvýznamného úspěchu: Západní břeh Jordánu (tedy území mezi řekou Jordán a městem Jeruzalémem) bylo anektováno Jordánskem.

Izraelské vítězství posílilo v arabském světě nálady, jež vyústily v panarabské hnutí. To prosazovalo ideu jednotného arabského národa, jenž sice žije rozdělen do mnoha států a zemí, ale ty by měly navzájem úzce spolupracovat, aby prosadily celoarabské zájmy proti tlaku neokolonialistického Západu, jehož blízkovýchodním vyslancem je Izrael. Panarabismus nadřazoval národní zájmy zájmům jednotlivých islámských směrů, takže v tradiční arabské společnosti působil jako liberalizační a sekularizační proud. Arabskou společnost chtěl navíc stmelovat snižováním sociálních rozdílů, přičemž se inspiroval kmenovou solidaritou i evropským socialismem.

Politické realizace panarabismu se chopila generace mladých vojenských důstojníků, kteří si ovšem nový režim představovali nikoli jako těžkopádnou demokracii, ale jako autoritářskou vojenskou vládu. Nejvýznamnějším příslušníkem této generace byl egyptský Gamál Abdal Násir (1918 – 1970), který v Egyptě r. 1952 svrhl monarchii a vyhlásil republiku, v jejímž čele pak stál až do své smrti.

Když r. 1956 Násir znárodnil Suezský průplav, jenž byl do té doby v rukou původní britsko-francouzské soukromé společnosti, Velká Británie, Francie a Izrael (jemuž Násirův Egypt zakazoval průplav používat) podnikly rozsáhlý útok proti Egyptu s cílem průplav vojensky obsadit. Tak Suezská krize přerostla v desetidenní Druhou arabsko-izraelskou válku (1956). Boje skončily díky diplomatickému nátlaku Spojených států a Sovětského svazu, uklidnění situace v oblasti bylo dosaženo s přispěním jednotek OSN.

Násirova prestiž v arabském světě jen vzrostla. V r. 1958 panarabští důstojníci v Iráku svrhli krále a vyhlásili republiku. Vláda muslimsko-křesťanského Libanonu se v témže roce ubránila ofenzivě domácích panarabistů jen za pomoci amerických vojenských jednotek – a Libanon v dalších letech vsadil na bankovní sektor a spolupráci se Západem, takže libanonská metropole Bejrút si vysloužila označení „Středomořské Švýcarsko“. V r. 1963 se státním převratem chopili moci panarabisté v Sýrii a jejich

politická strana **Baas** (Socialistická strana arabské obrody) tam vládne dodnes. Oázou relativního klidu a stability zůstalo **Jordánské království**.

5. Vítězství komunismu v Číně (1949) a čínské ovládnutí Tibetu (1950)

Ukončení Druhé světové války v r. 1945 nezastavilo pokračující **souboj** mezi dvěma hlavními složkami čínské politiky: **komunisty** vedenými **Mao Ce-tungem** a pravicovým **Kuomintangem** v čele s **Čankajškem**. Občanská válka mezi oběma stranami skončila r. **1949 vítězstvím komunistů**; ti nastolili svůj režim, jehož výrazem se stalo přejmenování státu na **Čínskou lidovou republiku**. Jejím **nejmocnějším politikem** byl **Mao**, který stál v čele komunistické strany až do své smrti v r. **1976** (používal oficiální titul *Velký kormidelník*). Čankajšek se stáhl na čínský ostrov **Tchaj-wan**, kde nastolil konzervativní pravicovou diktaturu (stát Čínská republika) a vedl ji (v různě pojmenovaných funkcích) až do své smrti v r. 1975.

Západní velmoci ovšem **Čankajška dlouho podporovaly** také tím, že jej označovaly za jediného legitimního představitele Číny, takže např. v **OSN až do r. 1971 Čankajškovi diplomaté** zaujímali místo vyhrazené pro **čínského zástupce**.

Komunismus v Číně a v Severní Koreji usiloval o přetvoření společnosti v **kolektivisticky pojatý stát**, kterému zcela podléhal soukromý život obyvatel, ale jenž byl ve skutečnosti **diktaturou**, řízenou jen úzkým okruhem privilegovaných, všemocných osob.

Po celou 1. polovinu 20. století **Čína a Britové** (pronikající ze své kolonie Indie) soupeřili o vliv v horské oblasti **Tibet**, jejíž nepočetné obyvatelstvo žilo v podmínkách feudální teokracie, založené na tibetském buddhismu ovládané představiteli buddhistických klášterů a uzavřené vůči okolnímu světu. Když byla Velká Británie donucena poskytnout Indii nezávislost (1947), **armáda komunistické Číny v r. 1950 Tibet dobyla** a tamější politickou reprezentaci přinutila podepsat v Pekingu r. 1951 smlouvu (*Sedmnáctibodovou dohodu*) o čínské protektorátní nadvládě nad Tibetem. V r. **1959 Tibetané proti čínské nadvládě povstali**, ale jejich rebelii **Čína krvavě vojensky zlikvidovala** a mnoho Tibetanů vyhnala do exilu. Náboženský vůdce tibetského buddhismu – **dalajláma** (čtrnáctý v pořadí; vlastním jménem **Tändzin Gjamcho**, * 1935) – uprchl do Indie, kde sídlí dodnes. Ve svých názorech spojuje tibetský buddhismus s některými novodobými trendy. Často cestuje po světě a i na počátku 21. století je mezinárodně uznávanou myšlenkovou autoritou; v r. 1989 mu byla udělena Nobelova cena míru.

6. Korejská válka (1950 – 1953)

Dalším horkým konfliktem v poválečném světě se stala **válka mezi Severní Koreou** (kde od r. 1945 vládli **komunisté**) a **Jižní Koreou**, kterou ovládala **pravicová diktatura**. Vedoucí politici obou korejských států odmítali spojenecké úsilí o nastolení celokorejské spolupráce a po sérii pohraničních incidentů na 38. rovnoběžce Severokorejci vpadli do Jižní Koreje a drtivou většinu jejího území ovládli.

O situaci jednala **Rada bezpečnosti OSN**. Sovětský zástupce se nezúčastnil, aby snížil závažnost jednání, ale ostatní státy Rady odhlasovaly **vojenský zásah OSN** na pomoc korejskému Jihu. Role modrých přileb se rychle ujala **především americká armáda**, rozmístěná v Tichomoří již od r. 1942 (velitelem Američanů v Koreji byl válečný stratég generál **Douglas MacArthur**).

Válka se dvakrát převalila téměř přes celý poloostrov. Nejprve Severokorejci zatlačili armády Jižní Koreje a OSN do jihovýchodního cípu země. Pak ovšem hlavně přičiněním Američanů Severokorejci museli ustoupit až k čínské hranici. Tehdy Čína poslala do Korejské války své vojenské jednotky, byť formálně vydávané za dobrovolníky. Před spojeným severokorejsko-čínským tlakem museli vojáci OSN a Jihokorejci ustoupit k 38. rovnoběžce a **válka skončila obnovením předchozího stavu**.

V **Severní Koreji** sice vládou **komunisté**, ale fakticky jde o **diktaturu dynastie Kim**: nejprve v čele státu i strany stál **Kim Ir-sen** (1912 – 1994; vůdce od r. 1948), pak jeho syn **Kim Čong-il** (asi 1941 – 2011; vůdce od 1994) a dnes vnuk **Kim Čong-un** (* 1984; vůdce od 2011). Severní Korea je založena na absolutním ztotožnění obyvatel se zájmy státu, na naprosté soběstačnosti a na izolaci od okolního, prý nepřátelského světa; režim vnucuje svým obyvatelům krajní askezi, zdůvodňovanou permanentním ohrožením především ze strany Západu.

Jižní Korea prošla v 80. letech jistou **liberalizací** a stala se **ekonomicky prosperujícím státem**, exportujícím svůj kapitál do mnoha zemí včetně České republiky. Uznáním celé této jihokorejské proměny se stalo udělení pořadatelsví dvou **olympiád**, letní r. **1988** v metropoli **Soulu** a zimní r. **2018** v **Pchjongčchangu**, a zvolení jihokorejského diplomata **Pan Ki-muna** (* 1944) **generálním tajemníkem OSN** (v úřadě **2007 – 2016**).

7. Spojené státy v éře mccarthysmu

Spojené státy se staly příkladem země, která poválečný přerod prožívala obzvláště dramaticky. Na prvním místě museli Američané vyřešit svůj **vztah k jiným částem světa**, obzvláště k Evropě. Zásadní změnou se stalo odmítnutí meziválečného izolacionismu ve prospěch nové zásady, že Spojené státy by se nyní měly ve vývoji světa **co nejdříve angažovat**. Spásná role Američanů v obou světových válkách přerostla nyní v přesvědčení, že Spojené státy jsou a musejí zůstat hlavní zárukou demokracie ve světě.

První zkouškou, zda tuto roli Američané zvládnou, se stal start **závodů ve zbrojení** – především jaderném – mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Američané měli náskok ve vývoji, výrobě i vlastnictví atomové bomby, pokročilejší vodíkové bomby a později dalších nukleárních zbraní, již založených na principu mezikontinentálních balistických raketových střel. Snaha udržet si toto prvenství a nedovolit Rusům americký náskok vyrovnat, vedla k zotřetí vnitropolitické atmosféry ve Spojených státech. V r. 1953 zde byli popraveni za prokázanou špionáž ve prospěch Sovětského svazu v oblasti jaderných zbraní manželé **Julius** (1918 – 1953) a **Ethel** (1915 – 1953) **Rosenbergovi**, ačkoli za zmírnění jejich trestu se přimlouvala řada světových kulturních osobností.

V letech **1947 – 1957** byl vlivným senátorem v americkém parlamentu Kongresu republikán **Joseph McCarthy** (1908 – 1957), reprezentant nejkonzervativnějšího křídla americké politiky. Po Druhé světové válce získal velký vliv na kongresový **Výbor pro vyšetřování neamerické činnosti**. Výbor vznikl již r. 1938 mj. kvůli prověřování početných přistěhovalců přicházejících do Ameriky před Hitlerem, ale McCarthy jej proměnil v nástroj společenské a profesní perzekuce levicově liberálních osobností ze světa politiky a kultury. Stovky známých lidí obvinil z tajného členství v komunistické straně – sám tajně spolupracoval s federálním vyšetřovacím a kontrašpionážním úřadem FBI, který podezřelé jedince špicloval a McCarthymu poskytoval využitelné informace. McCarthy vyvolal hysterii, která vedla dokonce k odmítání tehdy nového televizního vysílání jako nástroje komunistické propagandy, ale především svědčila o **panikální reakci** nejpravicejší části americké veřejnosti na poválečné změny ve světě.

Mezi těmi, kdo vlivem **mccarthyovského honu na čarodějnice** přicházeli o práci, byli ostouzeni v médiích, nebo dokonce nemohli ze Spojených států vycestovat, byli spisovatel a scenárista Elia Kazan, skladatel Leonard Bernstein, fyzik Albert Einstein, spisovatel Arthur Miller, scenárista Dalton Trumbo, beatnický básník Allen Ginsberg, černošský zpěvák Paul Robeson aj. Příznačným vrcholem mccarthyovské kampaně se stalo vyštívání filmaře Charlieho Chaplina z Ameriky do Evropy.

Sám McCarthy ovšem svou aktivitou zakrýval skutečnost, že byl podezřelý z finančních machinací a že trpěl alkoholismem, na jehož následky pak v r. 1957 zemřel.

2. Stalinova smrt a další vývoj v komunistickém bloku

Pevná semknutost vzniklého bloku komunistických států skrývala – nebo naopak zdůrazňovala – fakt, že **Moskva** na přelomu 40. a 50. let již nedokázala hrát roli jednoho z tvůrců světového vývoje. **Zestárlý Stalin** překročil sedmdesítku a jeho zásahy do politiky již postrádaly koncepčnost.

V **Sovětském svazu** byla rozpoutána **nová vlna politických procesů**, jejichž oběti nejčastěji končily v **pracovních trestních táborech na Sibiři**. Pro jejich soustavu se později vžil výraz **Gulag** (zkratkové slovo z ruského názvu pro Státní správu táborů). V roli vězňů se zde ocitali i vojáci z právě skončené války: k tomu, aby byli označeni za nepřitele komunistického zřízení, stačilo, že byli za války v německém zajetí nebo že po válce jim byl prokázán třeba jen korespondenční kontakt s vojenskými druhy ze západních armád, s nimiž se setkali ve střední Evropě. Za hlavního strůjce nového éry pronásledování a strachu byl právem považován ministr vnitra **Lavrentij Berija** (1899 – 1953).

Stalin zemřel r. 1953 a ve špičkách Komunistické strany Sovětského svazu se okamžitě rozpoutal **tvrdý boj o nástupnictví**. Probíhal ovšem skrytě, takže oficiálně byla situace líčena jako plynulé navazování na odkaz velkého vůdce světového proletariátu. V **Praze** byl v dominantní lokalitě Letná dokonce vybudován monumentální Stalinův pomník.

V Moskvě se iniciativy chopil vysoký komunistický funkcionář **Nikita Sergejevič Chruščov** (1894 – 1971). Původní profesí byl kovodělník, těsně před válkou politicky působil na Ukrajině, za války byl politickým komisařem Rudé armády – účastnil se bitvy u Stalingradu. Nyní dal popravít Beriju jako hlavního viníka poslední vlny stalinských zločinů, ale trvalo mu další 3 roky, než nejvyšší pozice ve straně a státě od stalinistů vyčistil.

Stalinova smrt ovšem spustila **projevy nespokojenosti s komunistickou vládou** na několika místech středovýchodní Evropy. Již v r. **1953** došlo k **protikomunistickému povstání ve východním Berlíně** (a na dalších místech Východního Německa): bylo **potlačeno ozbrojenými silami** východoněmecké policie a sovětské okupační armády – několik desítek osob bylo zastřeleno.

Na začátku r. **1956** se v Moskvě konal **20. sjezd KSSS**. Potvrdil **v čele strany Chruščova** a ten pak na tajné části sjezdového zasedání ve svém **projevu** otevřeně charakterizoval léta Stalinovy vlády jako období, které kromě řady úspěchů přineslo také **diktátorskou krutovládu** postavenou na kultu **Stalinovy osobnosti** a produkující **zločiny**, jimž padly za oběť miliony lidí. .

Obsah Chruščovova projevu se ovšem záhy dostal na veřejnost. Jednou z reakcí bylo **povstání v Polsku v létě 1956**, doprovázené vlnou stávek: centrem se stalo město Poznaň. Proti demonstrantům a stávkujícím zasáhla polská armáda a revoltu potlačila: postřílela několik desítek lidí, ovšem jako záruka budoucího klidu byla provedena změna v čele strany a státu: k moci se dostal mírně reformní komunist **Wladyslaw Gomulka**.

Nepokoje se přenesly do **Maďarska**, kde demonstrace na podporu vzbouřených Poláků přerostly v mohutné protikomunistické povstání na **podzim 1956**, jež vyneslo k moci komunistu **Imre Nagye**, jenž se stal premiérem, a dokonce sestavil koaliční vládu, v níž měla zástupce i maďarská pravice. Proti Nagyovi, jenž se už chystal vystoupit z varšavské smlouvy, **brutálně zasáhla sovětská armáda podporovaná kolaborantskými složkami maďarských ozbrojených sil**: během tvrdých bojů v Budapešti i jinde byly pobity desetitisíce povstalců a po porážce celé jejich akce byl popraven (1958) také Imre Nagy. Do čela Maďarska yse dostal umírněný reformátor **János Kádár**.

6. Počátky rozpadu kolonialismu

2. Padesátá léta v Československu (1948 – 1958)